

УДК 346.26:341.43

Дерев'янко Богдан Володимирович

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова НАН України»

Derevyanko Bogdan

State Organization "V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine"
ORCID: 0000-0001-7408-8285

Граб Марія Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри права
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Hrab Mariia

Lviv Institute of the Interregional Academy of Personnel Management
ORCID: 0000-0001-6303-9234

Туркот Ольга Андріївна

кандидат юридичних наук, доцент,
доцентка кафедри права
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Turkot Olha

Lviv Institute of the Interregional Academy of Personnel Management
ORCID: 0000-0003-4505-3096

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-9-11420

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ УКРАЇНСЬКИМИ БІЖЕНЦЯМИ І ВПО З БОКУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДЕРЖАВИ

FINANCIAL SUPPORT FOR BUSINESS START-UPS BY UKRAINIAN REFUGEES AND INTERNALLY DISPLACED PERSONS FROM INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND THE STATE

Анотація. Вступ. Досліджено програми Європейської Асоціації Розвитку Бізнесу, спрямовані на підтримку біженців, які бажають розпочати освітній бізнес за кордонами України (у країнах ЄС, Великій Британії, Швейцарії, США, Канаді або Австралії), порівняно із програмами в Україні, які допомагають у створенні бізнесу ВПО.

Мета. Метою статті є аналіз програм, з яких біженці та ВПО можуть одержати фінансову й іншу підтримку відкриття бізнесу, поглядів окремих дослідників та надання пропозицій щодо оптимізації цих процесів у напрямі зменшення кількості біженців за рахунок переведення їх у категорію ВПО.

Матеріали і методи. У статті використано класичні методи наукового пізнання: герменевтично-семантичний, системно-структурний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий та ін.

Результати. Виокремлено законодавчі акти, за допомогою яких здійснюють захист біженців у інших країнах, зокрема: Конвенцію про статус біженців, Протокол щодо статусу біженців, Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Директиву Ради 2001/55/ЄС, Рішення Ради Європейського Союзу 2022/382 від 04.03.2022 р. та ін.

Перспективи. Показано вирішальну роль держави і міжнародних організацій у розвитку бізнесу в Україні, що повинно сприяти поверненню біженців з інших держав до України і зміну їх статусу на ВПО. У цьому напрямі робота має продовжуватися.

Ключові слова: фінансова підтримка, біженці, відкриття бізнесу, міжнародні організації, внутрішньо переміщені особи, інвестиції, державні програми, Європейський Союз, інноваційна діяльність, стартап, міжнародні програми, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, суб'єкт господарювання, юридична особа.

Summary. Introduction. The article examines the programs offered by the European Association for Business Development, which supports refugees interested in starting educational businesses outside Ukraine (specifically in the EU, the UK, Switzerland, the USA, Canada, or Australia).

Purpose. The purpose of this article is to analyze programs that provide financial and other support to refugees and internally displaced persons (IDPs) who are starting a business. It also presents the perspectives of individual researchers and offers suggestions for optimizing these processes to facilitate a transition from refugee status to IDP status.

Materials and methods. The article employs classical methods of scientific inquiry, including hermeneutic-semantic, systemic-structural, structural-functional, and comparative-legal approaches.

Results. This is compared with programs in Ukraine designed to assist IDPs in establishing their businesses. In Ukraine, IDPs and those remaining in the country are provided with training to develop “entrepreneurial competence”. The British charity OPO-RA offers organizational and consulting support to refugees, while the Ukrainian state has introduced the “eRobota” program. Employers who hire IDPs may receive payments of UAH 6,500 per month for each employed individual, available for up to two months, based on an application submitted to the employment center in either electronic or paper form. The importance of tax liberalization and preferential state lending for IDPs looking to start businesses is also emphasized.

Discussion. The state program “National Cashback”, which compensates consumers for 10 percent of their purchases of Ukrainian goods while promoting domestic manufacturers, has received positive feedback. The article highlights the need to support innovative activities in Ukraine and encourages IDPs to participate in the creation of startups focused on producing innovative products. A key task for the state is to attract qualified, creative, and unconventional Ukrainian specialists and workers from abroad, motivating them to establish businesses that achieve innovative results. The article also outlines the legislative frameworks protecting refugees in other countries, including the Convention Relating to the Status of Refugees, the Protocol Relating to the Status of Refugees, the Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community, and their member states, as well as Council Directive 2001/55/EU and Decision 2022/382 of the Council of the European Union dated March 4, 2022. The article underscores the crucial role of the state and international organizations in fostering business development in Ukraine, which should aid in the return of refugees from abroad and facilitate their transition to IDP status.

Key words: financial support, refugees, business start-ups, international organisations, internally displaced persons, investments, government programmes, European Union, innovative activities, start-ups, international programmes, Association Agreement between Ukraine and the EU, economic entity, legal entity.

Постановка проблеми. Починаючи з лютого 2024 року, тобто від повномасштабного вторгнення, РФ обстрілювала міста України, завдаючи шкоди життю, здоров'ю та економічним інтересам населення України, суб'єктів господарювання і держави. Це чинило і досі чинить негативний вплив на економіку країни, житлову та іншу цивільну інфраструктуру, а також на фізичне і ментальне здоров'я людей, які отримують від обстрілів психологічні, моральні, фізичні та матеріальні травми. Тобто в Україні уже впродовж більш ніж трьох років (а в Автономній республіці Крим та окремих районах Донецької і Луганської областей) від російської агресії страждають громадяни, суб'єкти господарювання і держава. Серед перших найбільше страждають вразливі категорії громадян — молоді матері з маленькими дітьми, вагітні жінки, особи з інвалідністю, люди похилого віку, які змушені щоразу під час оголошення тривоги переходити до укриттів, щоб зберегти життя і здоров'я собі і своїм дітям. Там часто доводиться перебувати без належного харчування, іноді із поганою вентиляцією та відсутністю опалення, тобто в умовах, які

можуть завдати шкоди життю і здоров'ю, як дорослих так і особливо дітей. І це мова ведеться про міста та регіони, підконтрольні законній владі України. У тимчасово окупованих російською федерацією регіонах про дотримання елементарних прав і свобод людини і громадянина говорити не доводиться зовсім. Зрозуміло, що усім адекватним людям таке життя було не до вподоби. Часто неможливо ні жити, ні виховувати дітей або думати про своє та їхнє майбутнє. Таким чином, багато громадян України та іноземців, які перебували на території України, ще на початку повномасштабного вторгнення покинули Україну, виїхавши за кордон, переважно у країни — члени ЄС. Проте значна кількість українців мігрувала і в більш далекі країни. Загалом, шукаючи притулку, українці стали біженцями у таких країнах, як: Польща, Іспанія, США, Франція, Італія, Канада, Португалія, Молдова, Румунія, Туреччина та ін.

На сьогодні, коли у порівнянні із першими роками війни частота та кількість злочинних обстрілів мирної інфраструктури підвищилася, завдаючи все більшої шкоди державі і громадянам, міграційні

тенденції із залишення території держави тривають. Багато українців стають новими біженцями в інших країнах, де є мирне і відносно заможне життя.

Держава Україна намагається підтримувати ВПО. Уряди інших країн та міжнародні організації намагаються надавати допомогу біженцям з України. Та на сьогодні важливим є не просто забезпечення побутових, житлових, освітніх тощо потреб біженців чи ВПО, але й їх економічних потреб, зокрема щодо відкриття і ведення бізнесу, що є свого роду інвестицією держави у власне майбутнє.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці правового забезпечення різноманітних проблем біженців багато десятиліть присвячуються роботи вчених усього світу. Проблематика правового забезпечення економічних та інших потреб ВПО досліджується українськими вченими з 2014 року, тобто з моменту появи такої категорії громадян. Проблематика правового забезпечення потреб українських біженців у різних країнах світу досліджується науковцями з цих країн та українськими науковцями із 2022 року. Серед останніх можна назвати таких українських дослідників, як: Д. Ганзієнко [1], О. Гетманенко [2], Б. Деревянко [3], К. Мазур [4], Т. Мельник [5], І. Свідерський [6], І. Сторонянська [7], Я. Танчак [8] та ін. У їх роботах досліджуються різноманітні аспекти реалізації економічних інтересів ВПО та ветеранів війни, а також пропонуються до легітимації різні заходи державної підтримки відкриття та ведення бізнесу такими особами в Україні. Проте сама легітимація відбувається не так швидко, як того потребує ситуація, а застосування цих заходів не завжди є ефективним. Підтримка українських біженців у інших країнах та ВПО в Україні з боку міжнародних організацій не завжди здійснюється на постійній основі. Тому потрібні нові додаткові дослідження окресленої вище проблематики.

Метою статті, спираючись на викладене вище, можна визначити: аналіз програм, з яких біженці та ВПО можуть одержати фінансову й іншу підтримку відкриття бізнесу, поглядів окремих дослідників та надання пропозицій щодо оптимізації цих процесів у напрямі зменшення кількості біженців за рахунок переведення їх у категорію ВПО.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження виступили положення актів ЄС, нормативних актів України, погляди та результати напрацювань інших дослідників, інформаційні портали державних і громадських організацій. У статті використано класичні методи наукового пізнання: герменевтично-семантичний, системно-структурний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий та ін.

Виклад основного матеріалу. Як було вказано вище, найчастіше виїзд українських біженців відбувався до країн — членів ЄС або інших економічно розвинених демократичних країн Європи. Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Єв-

ропейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, зокрема пунктом «с» частини другої статті 16 визначено, що «Згідно з відповідним законодавством ЄС та чинним національним законодавством, співробітництво буде, зокрема, зосереджуватись на: запровадженні всеохоплюючого діалогу з питань притулку, зокрема стосовно практичних аспектів реалізації Конвенцій ООН про статус біженців 1951 року, Протоколу щодо статусу біженців 1967 року та інших відповідних міжнародних документів, а також шляхом забезпечення поваги принципу «невислання» [9]. Наявністю цієї та аналогічних норм міжнародного законодавства пояснюється велика кількість українських біженців у країнах ЄС.

Захист українців у ЄС здійснюється відповідно до Директиви Ради 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому від 20 липня 2001 року [10]. Цю Директиву було активовано по відношенню до українців Рішенням Ради ЄС 2022/382 від 4 березня 2022 року [11], що було нагальною потребою початку 2022 року [1]. Тимчасовий захист українських біженців постійно пролонгується пропорційно продовженню воєнних дій на території України. Так, Рада Європейського Союзу учергове 25 червня 2024 року прийняла рішення, відповідно до якого було продовжено тимчасовий захист біженців до березня 2026 року [12]. Тобто, українські біженці у країнах ЄС можуть певний час залишатися у безпеці. А надання фінансової допомоги на задоволення своїх економічних інтересів у межах усього ЄС не легітимується. Кожна держава сама вирішує для себе правила і розміри допомоги. Переважна більшість держав надає обмежену фінансову допомогу біженцям на задоволення основних прав — на життя, здоров'я, проживання тощо. Фінансова допомога на започаткування і ведення бізнесу українським біженцям у Європі, як і ВПО в Україні, надається в індивідуальному порядку різноманітними міжнародними організаціями. В окремих європейських державах на рівні територіальних громад розвинене «ветеранське підприємництво»: наявний ряд місцевих та урядових програм, які допомагають як започаткувати бізнес (наприклад, із застосуванням зручної системи кредитування), так і розвивати, масштабуючи чи підтримуючи його. В Україні все тільки на початковій стадії розвитку [8, с. 236]. І це при тому, що європейські країни уже кілька десятиліть не ведуть війн. В Україні такий вид підприємництва лише починає з'являтися. І підтримку ветерани — організатори бізнесу отримують переважно не від держави чи територіальних громад, а від своїх колег, які виступають їх кредиторами або просто замовниками чи споживачами.

Утворення (реєстрація) суб'єкта господарювання (юридичної особи) є кінцевим кроком початку бізнесу. На найпершому етапі власники майна майбутнього суб'єкта бізнесу вирішують яким видом діяльності займатися і в якій організаційно-правовій формі реєструватися. У кожній державі, як і в Україні, можуть бути різні вимоги до професійного здійснення певного виду господарської діяльності. У цьому плані біженцям (тобто українцям в інших державах) складніше, ніж ВПО (українцям, які вимушено змінили своє місце проживання в межах України). Біженці повинні опанувати іноземну мову та вивчити законодавство цієї країни щодо реєстрації та здійснення різних видів господарської діяльності. Часто законодавство може вимагати отримання ліцензії чи певного дозволу на здійснення певного виду діяльності. Зазвичай іноземцям, зокрема біженцям, вдається розпочати новий стартап із виробництва певної інноваційної продукції, що є революційним для іноземної країни-притулку. Але для цього тим більше треба знати іноземну мову та законодавство. ВПО уже могли знати вимоги українського законодавства, а у випадку прогалин у знаннях — можуть вільно прочитати нормативну базу українською мовою. Крім цього в окремих країнах Європи місцеве населення може негативно ставитися до біженців з України та до біженців загалом через конкуренцію на ринках праці та різної продукції, а також через потребу виділення коштів із бюджетів інших країн на підтримку українців, зокрема і їх бізнесу. Українські дослідниці І.З. Сторонянська та Л.Я. Бенюк зазначають, що приїзд біженців у країни ЄС спричиняє додаткові витрати з бюджету [7]. У таких випадках на допомогу українським біженцям за кордоном можуть прийти різноманітні міжнародні організації, які можуть надати безкоштовні консультаційні та організаційні послуги — розтлумачити норми іноземного законодавства, порадити вид діяльності та поінформувати про можливість отримання фінансової допомоги для початку ведення бізнесу (можливо, організації стартапу) від цієї чи інших міжнародних організацій.

Після обрання виду діяльності власники майна та засновники потенційного суб'єкта бізнесу повинні обрати зручну для себе організаційно-правову форму із дозволених у певній країні (для біженців) або в Україні (для ВПО). А тут, на жаль, перевага буде у біженців, оскільки Законом України від 9 січня 2025 року № 4196-IX «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» крім невиннованого скасування чинності Господарського кодексу України було заборонено утворення нових суб'єктів господарювання (юридичних осіб) в організаційно-правовій формі підприємства [13]. І порівняння законодавства про господарські товариства України та країни, в якій знайшло прихисток найбільше біженців з Украї-

ни, не на користь нашої держави. Так, в Україні дозволено утворення та діяльність шести видів господарських товариств (ПАТ, ПрАТ, ТОВ, ТДВ, повного і командитного товариств), а в Республіці Польща — десяти видів господарських товариств (вісім національних (польських) і два наднаціональних європейських) [14, с. 11]. Крім цього Республіка Польща та ФРН надають підтримку працевдатним біженцям з України — у працевлаштуванні та соціалізації, зокрема й економічній [2].

На наступному етапі організації бізнесу треба пройти сам процес державної реєстрації. Зазвичай він є безоплатним. Проте може займати достатньо тривалий проміжок часу. На сьогодні в Україні, як і в багатьох європейських державах, процедуру реєстрації суб'єкта бізнесу (реєстрації юридичної особи) можна здійснити онлайн. Допомога міжнародних і внутрішніх організацій може бути переважно консультативною.

Та головною перешкодою для початку нового бізнесу найчастіше є відсутність стартового капіталу. Біженці чи ВПО об'єктивно постраждали від війни й апіорі перебувають в економічно гірших умовах, ніж місцеві мешканці. Тому для відкриття ними бізнесу потрібна серйозна фінансова підтримка держави та міжнародних організацій.

Українські біженці можуть звернутися до Європейської Асоціації Розвитку Бізнесу. Ця асоціація реалізує міжнародну програму, спрямовану на підтримку біженців, які бажають працювати в освітньому бізнесі за кордонами України (у країнах ЄС, Великій Британії, Швейцарії, США, Канаді або Австралії). За програмою надаються гранти для допомоги біженцям, проводяться освітні програми для підтримки біженців у створенні бізнесу, а також окремо надаються гранти на франчайзинг, гранти на розвиток жіночого підприємництва та ін. [15]. Таким чином, українці, які опинилися за кордоном у зв'язку з військовою агресією на території України, мали змогу отримати кошти для створення суб'єктів бізнесу (юридичних осіб) та провадження ними діяльності. З 2021 року грантові програми названої асоціації крім Європи та Азії поширилися на країни Америки, Африки та Австралію. Слід вказати на те, що міжнародні організації надають різноманітну підтримку і ВПО в Україні, які наважуються на відкриття бізнесу. Наприклад, ПРООН діє в Україні задовго до російської агресії та пропонує навчання ВПО з метою отримання «підприємницької компетентності». В Україні цей термін уперше офіційно застосували в переліку ключових компетентностей, визначених українськими педагогами за результатами обговорень, організованих у рамках проекту ПРООН «Освітня політика та освіта для сталого розвитку» 2013 року [6, с. 139].

Британська благодійна організація OPORA допомагає біженцям започаткувати бізнес у Великій Британії за допомогою надання навчальних матеріалів,

проведення вебінарів, розроблення стратегії тощо. Вона скеровує біженців куди необхідно звернутись для отримання юридичної і фінансової допомоги тощо [16]. Вказана організація інформаційно допомагає біженцям влаштуватись та розпочати перші кроки щодо здійснення діяльності зі створення суб'єктів бізнесу (юридичних осіб).

Для того, аби працювати на себе і заробляти самостійно та підтримувати економіку власної держави в Україні за допомогою відповідних державних програм заохочується відкриття бізнесу. Звичайно, що створити відповідну бізнес-структуру під час війни та запровадити її ефективну господарську діяльність надто складно. Але з допомогою державної підтримки варто спробувати розпочати власну справу. Зокрема, держава на Інформаційній платформі «Повертайся додому» у вкладці «Можливості та допомога» надає інформацію про портали та програми для відкриття і популяризації бізнесу в Україні, зокрема про Урядову програму «єРобота» [17], за допомогою якої можна отримати безповоротний грант для відкриття / відновлення та функціонування бізнесу. Програма працює через портал Дія [18]. Науковці зазначають, що при реалізації цієї програми виникають певні ускладнення, а саме є складною розробка бізнес-планів, суворі вимоги до місць для праці, а також наявність бюджетних обмежень та відсутність постійного нагляду та ін. [19]. Проте якщо вже вдалося розпочати бізнес, держава може підтримувати роботодавців, які працевлаштовують ВПО. Сума виплати становить 6500 грн. на місяць за кожного працевлаштованого (не більш ніж за 2 місяці, на підставі заяви роботодавця, поданої до центру зайнятості в електронній або паперовій формі) [4, с. 35]. Важливу роль на етапі початку роботи суб'єкта бізнесу відіграє податкова лібералізація, а підприємець може отримати безвідсотковий кредит до 60 млн. грн. на строк до 5 років. Відсотки по кредиту під час війни сплачуватиме держава. Строк кредитування залежатиме від цільового призначення коштів [4, с. 35]. Раніше держава припиняла надання допомоги ВПО у випадку наявності у них в українських банках депозитів у відносно невеликих розмірах [3, р. 214–215]. Зараз ситуація змінюється і держава зацікавлена у підтримці вітчизняних банків та інших суб'єктів бізнесу — резидентів України.

Нещодавно в Україні запрацювала державна програма «Національний кешбек», яка забезпечує компенсацію споживачам українських товарів у розмірі 10 відсотків і рекламує українських товаровиробників [20]. Таким чином, підвищується попит на продукти, виготовлені національними виробниками [18]. Українські компанії, які беруть участь у цій програмі, отримують додаткові доходи.

Портал «Дія.Бізнес» містить інформацію про курси, консультації, програми для фінансування, можливості для експорту тощо [21; 18]. Українські науковці досліджували вплив цих програм на суб'єктів малого

і середнього бізнесу та оцінили його як позитивний для запровадження бізнесу і розширення його можливостей [22]. Загалом фінансова підтримка суб'єктів малого та середнього бізнесу може здійснюватися і через надання податкових стимулів, розробку спеціальних програм для малих і середніх підприємств, залучення інвестицій у нові галузі та інноваційні проекти. Середньострокова перспектива передбачає необхідність упровадження реформ для поліпшення бізнес-середовища, зменшення бюрократії, підвищення конкурентоспроможності та стимулювання експорту [5]. Для цього увага держави може спрямовуватися на розвиток законодавства про інноваційну діяльність. Об'єктом інвестиційної діяльності українських та міжнародних організацій є суб'єкти приватного бізнесу, які демонструють значний потенціал зростання, на фазах їх початкового розвитку, розширення та перетворення. Але з переходом об'єкта інвестування з початкової у фазу стабільного виробництва інтерес до нього з боку венчурних фондів згасає, оскільки вони інвестують переважно у розвиток новітніх інноваційних технологій [23, с. 61]. Для модернізації та новітнього запуску законодавства про інновації 29 серпня 2025 року у Верховній Раді було зареєстровано законопроект «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» (реєстр. № 13715 від 29.08.2025), розроблений через застарілість і неузгодженість із практикою країн-членів ЄС, а також рекомендаціями Oslo Manual 2018, чинного українського законодавства у сфері інноваційної діяльності. Прийняття законопроекту повинно серед іншого забезпечити підвищення рівня інноваційності національної економіки, створення нових робочих місць, збереження та повернення людського капіталу, підвищення економічної віддачі від інноваційного бізнесу, залучення інвестицій в інноваційну діяльність [24]. На нашу думку, крім запровадження інноваційних ідей в українські стартапи і нові суб'єкти бізнесу важливим тут є напрямок на повернення кваліфікованих, креативних, нестандартних українських фахівців і працівників із-за кордону в Україну та запровадження ними бізнесу, спрямованого на досягнення інноваційних результатів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі наведеного у статті можна вказати на важливість, актуальність і нагальність надання державної підтримки ВПО, утворення умов для повернення українських біженців із-за кордону, а також надання фінансової підтримки ВПО та іншим українцям з боку міжнародних організацій на започаткування і розвиток бізнесу. У європейських державах та Україні діють різноманітні програми, спрямовані на відкриття та розвиток стартапів та суб'єктів бізнесу, що продукують інновації, працевлаштовують біженців та ВПО. Державна урядова програма «єРобота», державна програма «Національний кешбек», проведення державними органами і міжнародними організаціями курсів,

надання консультацій, запуск програм із фінансування, надання пільгових можливостей для експорту, запуск податкової лібералізації і надання пільгових чи безвідсоткових кредитів для ВПО, колишніх військовослужбовців та громадян, які залишаються і готові працювати в Україні, позитивно впливають на зменшення потоку українців за кордон. Міжнародні благодійні, грантові та інші організації, які зареєстровані і переважно діють в інших країнах, зацікавлені у підтримці та захисті економічних інтересів українців в Україні. Внаслідок отримання фінансової підтримки для організації та ведення бізнесу в Україні українці не матимуть вагомої причини для виїзду за кордон. Вони поряд із початком

та розвитком бізнесу зможуть забезпечити себе, свою сім'ю, родичів і працівників, відбудувати житло, надати освіту дітям тощо. Перспективами подальших розвідок у досліджуваній площині є нормативне врегулювання питань виділення землі і майна для ВПО з тимчасово окупованих територій місцевими територіальними громадами центру і заходу України, пошук новітніх перспективних можливостей для залучення іноземних інвестицій в інноваційний розвиток суб'єктів бізнесу в Україні, особливо започаткованих за участі ВПО. Вирішення цих завдань також сприятиме зменшенню кількості українських біженців за кордонами України за рахунок їх повернення і переведення у категорію ВПО.

Література

1. Ганзієнко Д. Тимчасовий захист чи статус біженця: в чому принципова різниця? 23.05.2022. *LIGA ZAKON*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210033_timchasoviy-zakhist-chi-status-bzhentsya-v-chomu-printsipova-rznitsya (дата звернення: 30.09.2022).
2. Гетманенко О. О. Міграційний шок та адаптація ринку праці в ЄС. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-5-10932>
3. Derevyanko B., Zozulia Y., Rudenko L. Money assets of internally displaced persons as financial resources of commercial banks. *Banks and Bank Systems*. 2017. 12(4). P. 211–217. DOI: 10.21511/bbs.12(4-1).2017.09.
4. Мазур К., Лиманець А. Особливості державного стимулювання відновлення діяльності підприємств України. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 29. С. 33–37.
5. Мельник Т. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. № 7(3). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>
6. Свідерський І. Формування підприємницької компетентності внутрішньопереміщених осіб в умовах воєнного стану. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2024. Вип. 26(2). С. 134–143. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.134-143](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.134-143)
7. Сторонянська І.З., Бенювська Л.Я. Нова регіональна політика ЄС: особливості реалізації в контексті сучасних викликів та ризиків. *Територіальний розвиток та регіональна економіка*. 2023. № 1 (159). URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20231\(159\)/sep20231\(159\)_003_StoronyanskaIZ_BenovskyasLYa.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20231(159)/sep20231(159)_003_StoronyanskaIZ_BenovskyasLYa.pdf) (дата звернення: 30.09.2022).
8. Танчак Я. Відкриття бізнесу та самозайнятість як спосіб реінтеграції ветеранів з військової служби у цивільне життя. *Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи в Україні та зарубіжжі: збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої Міжнародному дню сім'ї*; м. Івано-Франківськ, 15–16 травня 2024 р. / за ред. Г.Й. Михайлишин, І.В. Кулик; упоряд.: Н.В. Сабат, Н.І. Сабат. Івано-Франківськ : НАІР, 2024. С. 234–237.
9. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv#Text (дата звернення: 30.09.2022).
10. Директива Ради 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU01293?an=2> (дата звернення: 30.09.2022).
11. Імплементативне рішення Ради (ЄС) 2022/382, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. *LIGA ZAKON*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22006> (дата звернення: 30.09.2022).
12. Рада ЄС продовжила тимчасовий захист для українських біженців до березня 2026 року. *Офіційний веб-сайт Європейського Союзу*. 26.06.2024. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B0-%D1%94%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B6%D0%B8%D0%BB%D0%B0-%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BE-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F-2026-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83_uk?s=232 (дата звернення: 30.09.2022).

13. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> (дата звернення: 30.09.2022).
14. Дякуновський О.Є. Правове регулювання підприємницької діяльності в Україні та Республіці Польща: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Вінниця, 2021. 20 с.
15. Гранти на старт бізнесу для українців, які виїхали з України під час війни. *Офіційний портал Європейської Асоціації Розвитку Бізнесу*. URL: <https://eabd.org/grants-eabd-for-ukrainians/> (дата звернення: 30.09.2022).
16. Власний beauty бізнес у Великій Британії: що потрібно знати? *Офіційний портал OPORA*. URL: <https://ua.opora.uk/job/vidkrittya-beauty-biznesu#9-2-challenges> (дата звернення: 30.09.2022).
17. «Робота. Сайт урядової програми». URL: <https://erobota.diia.gov.ua/> (дата звернення: 30.09.2022).
18. Повертайся додому. *Інформаційна платформа*. URL: <https://comebackhome.com.ua/#mozhlivosti> (дата звернення: 30.09.2022).
19. Кобеля-Звір М.Я., Звір Ю.В. Вплив грантів програми «Робота» за напрямком «Власна справа» на розвиток підприємництва в Україні. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2025. № 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-82-05>
20. Купуйте українські товари — отримуйте кешбек 10%. *Зроблено в Україні*. Сайт. URL: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback> (дата звернення: 30.09.2022).
21. Дія. Бізнес. *Портал*. URL: <https://diia.gov.ua/news/portal-diyabiznes> (дата звернення: 30.09.2022).
22. Дикань В.Л., Токмакова І.В., Чорнобровка І.В. Антикризовий інструментарій стратегії державного управління малим і середнім бізнесом. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2025. № 89. С. 9–19.
23. Дерев'янко Б., Счастливцева Р. Нормативно-правове регулювання діяльності венчурних фондів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1. С. 59–64. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/278> (дата звернення: 30.09.2022).
24. Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності: проект закону України від 29 серпня 2025 року реєстр. № 13715. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57219> (дата звернення: 30.09.2022).

References

1. Hanziienko D. Tymchasovyi zakhyt chy status bizhentsia: v chomu pryntsypova riznytsia? [Temporary protection or refugee status: what is the fundamental difference?]. *LIGA ZAKON*. 23.05.2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/ru/news/210033_tymchasoviy-zakhyst-chi-status-bzhentsya-v-chomu-printsipova-rznitsya [in Ukrainian].
2. Hetmanenko O. O. Migrantsiinyi shok ta adaptatsiia rynku pratsi v Ye S. [Migration shock and labor market adaptation in the EU]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Seriya: "Ekonomichni nauky" — International scientific journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*. 2025. № 5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-5-10932> [in Ukrainian].
3. Derevyanko B., Zozulia Y., Rudenko L. Money assets of internally displaced persons as financial resources of commercial banks. *Banks and Bank Systems*. 2017. № 12(4). P. 211–217. DOI: 10.21511/bbs.12(4-1).2017.09.
4. Mazur K., Lymanets A. Osoblyvosti derzhavnoho stymuliuvannia vidnovlennia diialnosti pidpriemstv Ukrainy [Features of state incentives for the restoration of Ukraine enterprises]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii — Entrepreneurship and Innovation*. 2023. Vyp. 29. S. 33–37 [in Ukrainian].
5. Melnyk T. Ukrainskyi biznes v umovakh viiny: suchasnyi stan, problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Ukrainian business under conditions of war: current state, challenges and the ways to solve them]. *Journal of Innovations and Sustainability — Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. № 7(3). DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07> [in Ukrainian].
6. Sviderskyi I. Formuvannia pidpriemnytskoi kompetentnosti vnitrishnoperemishchenykh osib v umovakh voiennoho stanu [Entrepreneurial competence formation at internally displaced persons under conditions of martial law]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy — Adult education: theory, experience, prospects*. 2024. Vyp. 26(2). S. 134–143. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.134-143](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.134-143) [in Ukrainian].
7. Storonianska I., Benovska L. Nova rehionalna polityka YeS: osoblyvosti realizatsii v konteksti suchasnykh vyklykiv ta ryzykiv [The new EU regional policy: implementation features in the context of modern challenges and risks]. *Terytorialnyi rozvytok ta rehionalna ekonomika — Territorial development and regional economy*. 2023. № 1 (159). URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20231\(159\)/sep20231\(159\)_003_StoronyanskaIZ_BenovskaLYa.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20231(159)/sep20231(159)_003_StoronyanskaIZ_BenovskaLYa.pdf) [in Ukrainian].
8. Tanchak Ya. Vidkryttia biznesu ta samozainiatist yak sposib reintehratsii veteraniv z viiskovoi sluzhby u tsyvilne zhyttia. [Business opening and self-employment as a way of reintegration of veterans from military service into civilian life]. *Suchasni tendentsii rozvytku sotsialnoi roboty v Ukraini ta zarubizhzi: zbirnyk materialiv II mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoj Mizhnarodnomu dniu simi — Modern trends in the development of social work in Ukraine and abroad: collection of materials of the II international scientific and practical conference dedicated to the International Day of the Family*. m. Ivano-Frankivsk, 15–16 travnia 2024 r. / za red. H. I. Mykhailyshyn, I. V. Kulyk; uporiad.: N. V. Sabat, N. I. Sabat. Ivano-Frankivsk: NAIR. 2024. S. 234–237 [in Ukrainian].
9. Pro ratyfikatsiiu Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 roku

№ 1678-7 [On the ratification of the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part: Law of Ukraine of 16.09.2014]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2014. № 40. St. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/conv#Text [in Ukrainian].

10. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. *Official Journal*. L 212, 07/08/2001 P. 0012–0023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj/eng>

11. Implementatsiine rishennia Rady (IeS) 2022/382, shcho vstanovliuie naiavnist masovoho naplyvu peremishchenykh osib z Ukrainy u rozuminni statti 5 Dyrektyvy 2001/55/IeS ta zaprovadzhuie tymchasovyi zakhyst [Council Implementing Decision (EU) 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC and granting temporary protection]. *LIGA ZAKON*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU22006> [in Ukrainian].

12. Rada YeS prodovzhyla tymchasovyi zakhyst dlia ukrainskykh bizhentsiv do bereznia 2026 roku [The Council of the EU extended temporary protection for Ukrainian refugees until March 2026]. *Ofitsiyni veb-sait Yevropeiskoho Soiuзу — Official website of the European Union*. 26.06.2024. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B0-%D1%94%D1%81-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B6%D0%B8%D0%BB%D0%B0-%D1%82%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%82-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BE-%D0%B1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BD%D1%8F-2026-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83_uk?s=232 [in Ukrainian].

13. Pro osoblyvosti rehuliuвання diialnosti yurydychnykh osib okremykh orhanizatsiino-pravovykh form u perekhidnyi period ta obiednan yurydychnykh osib: Zakon Ukrainy vid 9 sichnia 2025 roku № 4196-9 [On the peculiarities of regulating the activities of legal entities of certain organizational and legal forms in the transitional period and associations of legal entities: Law of Ukraine dated January 9, 2025. No. 4196–9]. *Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy — Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> [in Ukrainian].

14. Diakunovskyi O. Ie. Pravove rehuliuвання pidpriemnytskoi diialnosti v Ukraini ta Respublitsi Polshcha: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.04 [Legal regulation of business activity in Ukraine and the Republic of Poland: author's abstract of the dissertation ... candidate of legal sciences: 12.00.04.]. Vinnytsia, 2021. 20 s. [in Ukrainian].

15. Hranty na start biznesu dlia ukraintsiiv, yaki vyikhaly z Ukrainy pid chas viiny [Business start-up grants for Ukrainians who left Ukraine during the war]. *Ofitsiyni portal Yevropeiskoi Asotsiatsii Rozvytku Biznesu — Official portal of the European Business Development Association*. URL: <https://eabd.org/grants-eabd-for-ukrainians/> [in Ukrainian].

16. Hranty na start biznesu dlia ukraintsiiv, yaki vyikhaly z Ukrainy pid chas viiny [Own beauty business in the UK: what you need to know?]. *Official OPORA portal*. URL: <https://ua.opora.uk/job/vidkrittya-beauty-biznesu#9-2-challenges> [in Ukrainian].

17. ieRobota. [eWork]. *Sait uriadovoi prohramy — Government program website*. URL: <https://erobota.diia.gov.ua/> [in Ukrainian].

18. Povertaisia dodomu [Come home]. *Informatsiina platforma — Information platform*. URL: <https://comebackhome.com.ua/#mozhyvosti> [in Ukrainian].

19. Kobelia-Zvir M., Zvir Yu. Vplyv hrantiv prohramy “ieRobota” za napriamkom “Vlasna sprava” na rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini [The impact of the “e-Robota” program grants under the “Own Business” truck on the development of entrepreneurship in Ukraine]. *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky — Herald of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences*. 2025. № 82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-82-05> [in Ukrainian].

20. Kupuie ukrainski tovary — otrymuie keshbek 10%. [Buy Ukrainian goods — get 10% cashback]. *Zrobleno v Ukraini. Sait — Made in Ukraine. Website*. URL: <https://madeinukraine.gov.ua/national-cashback> [in Ukrainian].

21. Diia. Biznes. [Action. Business]. *Portal*. URL: <https://diia.gov.ua/news/portal-diyabiznes> [in Ukrainian].

22. Dykan V.L., Tokmakova I.V., Chornobrovka I.V. Antykryzovyi instrumentarii stratehii derzhavnogo upravlinnia malym i serednim biznesom [Anti-crisis toolkit of the strategy of state management of small and medium-sized businesses]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti — Bulletin of the Economy of Transport and Industry*. 2025. № 89. S. 9–19 [in Ukrainian].

23. Derevianko B., Schastlyvtseva R. Normatyvno-pravove rehuliuвання diialnosti venchurnykh fondiv [Legal regulation activity of venture capital funds]. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo — Entrepreneurship, economy and law*. 2017. № 1. S. 59–64. URL: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/278> [in Ukrainian].

24. Pro pidtrymku ta rozvytok innovatsiinoi diialnosti: proiekt zakonu Ukrainy vid 29 serpnia 2025 roku reiestr. № 13715 [On the support and development of innovative activities: draft law of Ukraine dated August 29, 2025, registration No. 13715]. *Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy — Official portal of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57219> [in Ukrainian].